

УГОДА ПРО ПОВНУ ТА ВСЕОХОПЛЮЮЧУ ЗОНУ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС ТА УГОДА ПРО ЗОНУ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КАНАДОЮ: ПОРІВНЯЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛОЖЕНЬ ЩОДО ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Феделеш Е.М.,

*аспірант кафедри господарського права
юридичного факультету
Київського національного університету
ім. Тараса Шевченка*

Завдяки вдалому географічному розташуванню Україна завжди виступала важливим торговельним партнером для країн з усього світу. З моменту здобуття незалежності Україна займає активну позицію на міжнародній торговельній арені. Активна глобалізація торговельних процесів призводить до створення єдиного світового господарства, яке час від часу укрупнюється та збільшується за рахунок участі нових держав-членів.

Глобалізація та взаємна інтеграція на внутрішні ринки країн-членів СОТ посилює роль та значення державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, яке в тій чи іншій мірі спрямоване на захист національного товаровиробника та задоволення національних інтересів. Особливої уваги заслуговує питання тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, яке у зв'язку з зазначеними вище тенденціями світового розвитку, остаточно трансформується у ефективну систему захисту національної економіки та суб'єктів господарювання. Особливого значення така система захисту набуває у зв'язку з провадженням господарської діяльності в межах зон вільної торгівлі.

Тенденції розвитку міжнародного торговельного простору свідчать про розширення існуючих та створення нових зон вільної торгівлі. 2016 рік став роком торговельної інтеграції для України, адже з січня 2016 року почала діяти Угода про Повну та Всеохоплюючу зону вільної торгівлі між Україною та ЄС¹ (надалі — DCFTA), а вже в липні 2016 року була підписана Угода про зону вільної торгівлі між Україною

¹ Угода про асоціацію між Україною та Європейським союзом [Електронний ресурс] // Електронний текст. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248387631

та Канадою¹ (надалі — CUFTA). Метою наукової статті є порівняльне дослідження спільних та відмінних рис тарифного регулювання за двома угодами з великими учасниками міжнародних торговельних процесів.

Перш за все, заслуговує на увагу визначення нормативно-правового масиву, що регулює сферу тарифного регулювання за DCFTA та CUFTA. Текст DCFTA викладений у Розділі IV «Торгівля і питання пов'язані з торгівлею» (надалі — Розділ IV) Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Увесь Розділ IV займає 2/3 від усього обсягу основної (без додатків і протоколів) частини Угоди (156 із 245 сторінок) та визначає зміст зони вільної торгівлі. Проте, положення щодо тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності викладені на 14 сторінках, а саме: у статтях 27-33 глави 1 «Національний режим та доступ товарів на ринки», статтях 40 - 52 глави 2 «Засоби захисту торгівлі». Окремим масивом виступають додатки, а саме: Додаток I-A, викладений у формі графіку тарифної лібералізації України та ЄС, Додаток I-C «Графік скасування вивізного (експортного) мита», Додаток I-D «Спеціальні заходи для вивізного мита», Додаток II «Спеціальні заходи щодо легкових автомобілів».

Текст CUFTA, підписаної у липні 2016 року та ратифікованої Україною 14 березня 2017 року, викладений на 127 сторінках (без додатків). Положення щодо тарифного регулювання викладені у статтях 2.1-2.13 Глави 2 «Національний режим та доступ товарів на ринки», у статтях 5.1-5.9 Глава 5 «Надзвичайні та захисні заходи». За аналогією з DCFTA, CUFTA також містить додатки, а саме: Додаток 2-A «Винятки щодо статей 2.3 та 2.5», Додаток 2-B «Скасування тарифів», Графіки тарифної лібералізації України та Канади.

Пропонується розпочати з порівняльного аналізу термінології, що застосовується в DCFTA та CUFTA. Основоположним явищем, що застосовується в сфері тарифного регулювання є мито. Положення, що стосуються визначення поняття мита закріплені в ст. 27 DCFTA та ст. 1.6 «Визначення термінів загального застосування» CUFTA.

Згідно з положеннями статті 27 DCFTA під митом слід розуміти будь-яке мито або інший платіж, пов'язаний з імпортом або експортом товару, зокрема будь-який додатковий податок або додатковий платіж, пов'язаний з імпортом або експортом товару. До поняття мита не

¹ Угода про зону вільної торгівлі між Україною та Канадою [Електронний ресурс] // Електронний текст. – Режим доступу: <http://www.international.gc.ca/trade-commerce/trade-agreements-accords-commerciaux/agr-acc/ukraine/texte-texte/toc-tdm.aspx?lang=eng>

відносять експортні субсидії, мита, що застосовуються як спеціальні заходи захисту торгівлі та інші збори та платежі, що стягуються не з фіскальною метою або не задля непрямого захисту національного товаровиробника.

Положення статті ст. 1.6 «Визначення термінів загального застосування» CUFTA є аналогічними статті 27 DCFTA, окрім переліку явищ, які не слід відносити до поняття мито. За ст. 1.6 CUFTA поняття «мито» не включає надбавки, що пропонується або стягується з товару, що ввозиться, яка виникає в будь-якій системі управління торгами у зв'язку із адмініструванням кількісних обмежень на імпорт, тарифних квот або рівнів тарифних преференцій. Вважаємо, що дана відмінність особливої теоретичного чи практичного значення не має, адже направлена на зменшення потенційних конфліктних чи спірних ситуацій.

Важливими складовими DCFTA та CUFTA є додатки-графіки скасування ввізного мита кожної сторони відповідних угод. Основні засади тарифної лібералізації ставок ввізного мита визначені статтями 29-30 DCFTA та статтею 2.4 CUFTA. Положеннями угод визначено, що кожна Сторона зменшує або скасовує ввізне мито на товари, що походять з іншої Сторони. Передбачено, що пріоритетним є порядок зменшення або скасування ставок ввізного мита, можливість прискореного скасування, тенденції до розширення сфери скасування ввізного мита у торгівлі між Сторонами за допомогою проведення консультацій, тощо. Кожній стороні також надано право підвищити мито до рівня, встановленого в її Графіку, після скорочення такого мита в односторонньому порядку та зберігати в силі або збільшити ввізне мито, яке дозволено згідно з рішенням Органу вирішення спорів (далі - ОВС) Світової організації торгівлі (далі - СОТ).

Правове регулювання тарифної лібералізації вивізного (експортного) мита за DCFTA та CUFTA є принципово різним. Якщо ст. 31 DCFTA дублює відповідні положення щодо ввізного мита та є проблемною в плані реалізації, то за 2.9 CUFTA вивізне мито є нетарифним засобом. Розглянемо дане питання детальніше. Проблемність застосування на практиці ст. 31 DCFTA полягає у тому, що відповідно до примітки наявної у Додатках I-C та I-D, порядок поступового анулювання вивізного мита, зазначений у наведених додатках, є дійсним за умови, якщо набрання чинності цією Угодою відбудеться між 01.01.2013 та 15.05.2014. Однак, набрання чинності DCFTA з 01 січня 2016 року автоматично створює правову колізію, за якою таблиці повинні бути перераховані з метою збереження відносної переваги (у тій же самій пропорції) порівняно зі зв'язаною (існуючою) у рамках СОТ ставкою вивізного (експортного) мита, яка визначена для кожного періоду. З огляду на таке в

площині відносин України та ЄС варто констатувати факт, що тарифна лібералізація ставок експортного мита не відбувається.

Якщо проведення тарифної лібералізації ставок експортного мита за DCFTA вирішується за допомогою переговорного процесу та затвердження необхідних змін, то за положеннями CUFTA така лібералізація не передбачена взагалі. Відповідно до ст. 2.9 «Експортне (вивізне) мито» для більшої впевненості кожна Сторона може застосовувати експортне мито відповідно до своїх прав та зобов'язань в рамках СОТ. Вбачається, що Україна та Канада відмовилися від скасування або зменшення ставок експортного мита з метою можливості контролювати експорт товарів за допомогою національних важелів впливу. Важко однозначно стверджувати про вірність чи невірність такого рішення, однак віднесення експортного мита до категорії нетарифних засобів є недоречним з огляду на правову природу мита та порядок його застосування.

Окремо слід дослідити положенням DCFTA та CUFTA, що присвячені застосуванню засобів захисту торгівлі.

Положення DCFTA щодо застосування засобів захисту торгівлі можна умовно розділити на три групи положень:

- статті 40-43 «Загальні положення щодо застосування заходів захисту торгівлі» закріплюють основні засади та порядок застосування таких заходів. Визначено, що проведення розслідування відбувається з обов'язковим повідомленням Сторони, що має суттєвий економічний інтерес, тобто одну з п'яти найбільших імпортерів визначеного товару за останні три роки. Сторона, що провадить розслідування зобов'язана надіслати усю інформацію яка стала підставою для порушення розслідування або для застосування спеціальних заходів, попередні та остаточні висновки щодо такого розслідування. Визначальним є обов'язок застосування таких заходів з найменшим впливом на подальшу двосторонню торгівлю, що підкріплюється застереженнями про застосування заходів виключно за результатами розслідування та про необхідність проведення двосторонніх консультацій з приводу порушень, що призвели до розслідувань.
- статті 44-45 bis — «Спеціальні заходи щодо легкових автомобілів» закріплюють особливості застосування заходів захисту торгівлі відносно такої специфічної групи товарів як легкові автомобілі. Соціальна напруга та складна економічна ситуація зумовлюють очікування збільшення показників імпорту таких товарів, що може негативно вплинути на національних товаровиробників.

- статті 46-50 «Антидемпінгові та компенсаційні заходи». Порядком застосування антидемпінгових та компенсаційних заходів відповідає вимогам Угоди про застосування статті VI ГАТТ1 та Угоди про субсидії та компенсаційні заходи², що містяться у Додатку 1А до Угоди СОТ. Сторони домовилися про застосування відповідних заходів на справедливій та прозорій системі. Положеннями вказаних статей чітко закріплено строки повідомлення іншу Сторону про порушення розслідування, обов'язок оприлюднити усю наявну інформацію у повному обсязі та надати час для подання коментарів. Гарантованим є право висловлювати свою точку зору під час антидемпінгових та антисубсидійних розслідувань, адже результати таких розслідувань повинні встановлювати відповідність захисних заходів національним інтересам, зокрема інтересам національної промисловості, користувачів, споживачів та імпортерів. Вживається нове для законодавства України правило меншого мита, яке зобов'язує застосовувати такий розмір ставки мита, який є достатнім для запобігання шкоді, заподіяній національній промисловості та не повинен перевищувати демпінгову маржу або загальну суму нелегітимної субсидії, але має бути меншим ніж така маржа.

Положення CUFTA щодо застосування засобів захисту торгівлі є відмінними від аналогічних положень DCFTA, починаючи з розрізнення надзвичайних та захисних заходів, які за своєю суттю є явищами однієї категорії. До захисних заходів відносять антидемпінгові та компенсаційні заходи, застосування яких відбувається на засадах прозорості та у повній відповідності до Угоди про застосування статті VI ГАТТ та Угоди про субсидії та компенсаційні заходи.

Більша увага з боку підписантів CUFTA приділяється положенням щодо надзвичайних заходів. Надзвичайні заходи полягають у можливості зупинення подальшого зменшення ставок мита або відновлення їхнього розміру до ставки мита, передбаченої режимом найбільшого сприяння або до розміру ставки, що передбачений відповідним графіком Сторони, а у випадку застосування сезонного мита — збільшити до розміру ставки, визначеної на відповідний сезон або у відповідності до графіку Сторони. Положеннями CUFTA встановлена заборона одно-

¹ Угода про застосування Статті VI Генеральної угоди з тарифів та торгівлі 1994 р. // Офіційний вісник України. – 2010. - №84. – Ст. 2989

² Угода про субсидії і компенсаційні заходи // Офіційний вісник України. – 2010. - №84. – Ст. 2989

часного застосування надзвичайних та антидемпінгових або компенсаційних заходів, обмежено строк застосування надзвичайних заходів та визначено, що такі заходи застосовуються виключно під час перехідного періоду або якщо у зв'язку зі зменшенням або скасуванням мита виникла загроза серйозної шкоди галузі вітчизняного виробництва аналогічних товарів або товарів, що безпосередньо конкурують з імпортованими. Порядок провадження щодо надзвичайних заходів базується на тих самих принципах, що й відповідні розслідування за DCFTA або за Угодами про застосування статті VI ГАТТ та про субсидії та компенсаційні заходи.

За результатами проведеного дослідження можна зробити наступні **висновки**. Положення DCFTA та CUFTA присвячені тарифному регулюванню базуються на засадах прозорості, справедливості та розумності. Варто відзначити, що основною метою підписанти вказаних угод визначають взаємовигідну торгівлю за будь-яких обставин та зазначають про тісну співпрацю в сфері як масштабної тарифної лібералізації, так і вирішенні конфліктних ситуацій. Незважаючи на відмінності, що полягають у тарифній лібералізації експортного мита та у переліку заходів захисту торгівлі, вважаємо, що національне законодавство отримало значний масив новел, які потребують імплементації. Вважаємо, що адаптації потребують положення національного законодавства щодо визначення поняття та змісту мита, а доповнення національного законодавства поняттям меншого мита дозволить виконувати зобов'язання щодо застосування заходів захисту торгівлі у відповідності до підписаних міжнародних угод. Окрему увагу слід приділити концепції «засобів захисту торгівлі», яка закріплена у національному законодавстві досить опосередковано. Порядок проведення відповідних розслідувань закріплені у законах України, що базуються на міжнародних угодах, а результати застосування засобів захисту торгівлі викладені у Митному кодексі України як особливі види мита. Вважаємо за необхідне застосовувати однакову термінологію як на національному, так і на міжнародному рівні, а тому доцільним було замінити поняття «особливі види мита» концепцією «засобів захисту торгівлі».

Науковий керівник: Поєдинок В.В., д.ю.н., проф. кафедри господарського права юридичного факультету Київського національного університету ім. Тараса Шевченка